

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΕΤΟΣ 18ο - ΑΡΙΘΜ. 390

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1987

14.1.88

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

- Μήνυμα τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου γιά τήν ἑορτή τῶν Χριστουγέννων 2

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

- "Πίστις, μυστήρια καί ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας": Τό κείμενο τῆς Διεθνούς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καί Ρωμαιοκαθολικῆς (Μπάρι, 16 Ἰουνίου 1987) 5

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
TÉLÉGR. ORTHODOXIA-GENÈVE * TÉL. (022) 58 16 29 * 37, CHEMIN DE CHAMBÉSY, 1292 CHAMBÉSY-GENÈVE, SUISSE

Ἡ "Ἐπίσκεψις" ἐπιδιώκει νά ἐνημερώη τοὺς ἀναγνώστας τῆς περὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν. Δέν φέρεי εὐθύνην διὰ τὰς ἀπόψεις τὰς ἐκφραζομένας εἰς τὰς δημοσιευμένας εἰδήσεις. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευσις τοῦ περιεχομένου τοῦ Δελτίου μέ ἀπλήν ἐνδειξὴν τῆς προελεύσεως.

μεταλαμπαδεύσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ρωσσίας καὶ ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος αὐτοῦ, καὶ γηθοσύνως ἀγγέλλομεν παντὶ τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ, ὅτι δεόντως καὶ ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου γενήσεται ὁ ἀνάλογος καὶ ἐμπρέπων ἑορτασμός τοῦ γεγονότος τούτου, τῆ μετοχῆ ἐκπροσώπων πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας τοῦ ἀρχομένου σωτηρίου ἔτους, ἥτοι τῇ 28ῃ προσεχούσῃ Φεβρουαρίου. Πεποίθαμεν, ὅτι οὕτω, καὶ ἐν τῷ ἀφ' ἡμῶν καὶ τῆ συμπροσευχῇ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἑορτασμῷ, θά δοξολογηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ οὕτως εὐδοκήσαντος οἰκονομησαί τὰ πράγματα, ἵνα ἐκ μήτρας ἀγιοσύνης, οἷα ἡ τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἐκκολαφθῇ ὡς νεοσσός περὶ τὴν ὄρνιν ἢ Ἁγία κατὰ Ρωσίαν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἢ ἐπὶ τοσοῦτον ἀκμαίως ἀνδρωθεῖσα καὶ ἀναδειχθεῖσα ἀνταξία τῆς παραδοθείσης αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Θρόνου ἡμῶν ἱεράς παρακαταθήκης. Πρὸς τούτοις, εὐκαιρον θεωροῦμεν ὅπως εἴπωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι προγευόμεθα τῆς χαρᾶς τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἁγιωτάτην Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ καὶ μετ' αὐτῆς ἑορτάσωμεν ἐκεῖσε τὸ μέγα καὶ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονός.

Ἐπὶ δέ τούτοις, κοινωνοῦντες μετὰ πάντων τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς πιστῶν χριστιανῶν τῇ χαρᾷ τῆς μεγάλῃς τῶν Χριστουγέννων ἑορτῆς, κατασπαζόμεθα ἐν τῷ ὑπέρ ἡμῶν νηπιόσαντι Θεῷ πάντας τοὺς Μακαριωτάτους Πατριάρχας καὶ Προέδρους τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ τοὺς λοιπούς Ἀρχηγούς τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν καὶ ἁμαυαν τὴν Ἱεραρχίαν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας, ἐν φιλήματι ἁγίῳ, εὐχόμενοι ἀπὸ καρδίας πάσαν παρά τοῦ ἐπὶ γῆς φανέντος Θεοῦ εὐλογίαν καὶ χάριν ἐπὶ πάντα ἄνθρωπον, ἔτι δέ καὶ εἰρήνην ἐπὶ γῆς καὶ ἀγάπην εἰς τὰς σχέσεις τῶν λαῶν πρὸς ἀλλήλους, εἰς δόξαν τοῦ ἐν ὑψίστοις Θεοῦ.

Χριστούγεννα τοῦ 1987
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

- "Πίστις, μυστήρια καὶ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας": Τὸ κείμενο τῆς Διεθνούς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς (Μπάρνι, 16 Ἰουνίου 1987).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

(1) Μετὰ τὴν ἐν Μονάχῳ συνάντησίν μας κατὰ τὸ 1982 καὶ συμφώνως πρὸς τὸ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν πρώτην συνάντησίν της ἐν Ρόδῳ τὸ 1980 υἰοθετηθέν Σχέδιον, ἢ παρούσα τετάρτη συνέλευσις τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέλαβε νὰ ἐξετάσῃ τὸ θέμα τῆς σχέσεως μεταξὺ πίστεως καὶ μυστηριακῆς κοινωνίας.

(2) Ὅπως εἶχε καθορισθῆ εἰς τὸ ἐν Ρόδῳ ἐγκριθέν Σχέδιον τοῦ διαλόγου μας, ἡ ἐνότης ἐν τῇ πίστει εἶναι προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐνότητα ἐν τοῖς μυστηρίοις καὶ εἰδικῶς ἐν τῇ Θεῖα Εὐχαριστίᾳ. Ἄλλ' αὐτὴ ἢ κοινῶς γενομένη ἀποδεκτὴ ἀρχὴ θέτει ἐπὶ τήλητος ὠρισμένα βασικά σημεῖα, τὰ ὁποῖα χρήζουσι ἐξετάσεως. Ἡ πίστις εἶναι μόνον θέμα προσηλώσεως εἰς διατυπώσεις ἢ εἶναι ἐπίσης κάτι ἄλλο; Ἡ πίστις, ὡς θεῖον δῶρον, πρέπει νὰ ἐννοῆται ὡς δέσμευσις τοῦ χριστιανοῦ, δέσμευσις τοῦ νοός, τῆς καρδίας καὶ τῆς βουλήσεώς του. Ἐν τῇ βαθείᾳ αὐτῆς πραγματικότητι ἢ πίστις εἶναι ἐπίσης γεγονός ἐκκλησιαστικόν, πραγματούμενον καὶ ἐπιτελούμενον ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ διὰ τῆς κοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ λειτουργικῇ καὶ ὁμῇ ἐν τῇ εὐχαριστιακῇ ἐκφράσει της. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ λειτουργικὸς αὐτὸς χαρακτὴρ τῆς πίστεως πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν.

(3) Δοθέντος τοῦ θεμελιώδους τοῦ ὡς ἄνω χαρακτῆρος τῆς πίστεως, ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἢ πίστις πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς προϋπόθεσις, ἢ ὡς ὅλοκληρωμένη καθ' ἑαυτήν, πρὸ τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας, αὐξανόμενη ὡσαύτως δι' αὐτῆς. Οὕτως ἢ μυστηριακὴ κοινωνία καθίσταται ἐκφρασις αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πνευματικῆς αὐξήσεως ἐνός ἐκάστου τῶν μελῶν της. Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα πρέπει νὰ τεθῇ διὰ νὰ ἀποφευθῇ μία ἐλλειπὴς προσέγγισις τοῦ προβλήματος τῆς πίστεως ὡς προϋποθέσεως τῆς ἐνότητος. Ὅμως δὲν θά ἔπρεπε τὸ ἐρώτημα τοῦτο νὰ χρησιμεύσῃ διὰ νὰ ἐπισκιάσῃ τὸ γεγονός ὅτι ἢ πίστις εἶναι μία παρομοία προϋπόθεσις, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἢ μυστηριακὴ κοινωνία ἄνευ τῆς κοινωνίας ἐν τῇ πίστει, τόσον ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς δογματικῆς διατυπώσεώς της.

(4) Ἐκτός τοῦ προβλήματος τῆς πίστεως ὡς προϋποθέσεως διὰ τὴν μυστηριακὴν κοινωνίαν καὶ ἐν στενῇ σχέσει μετ' αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὸ Σχέδιον τοῦ διαλόγου, ἐξητάσαμεν ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνελεύσεως ἡμῶν τὴν σχέσιν τῶν λεγομένων μυστηρίων τῆς μύσεως - δηλαδὴ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ χρίσματος καὶ τῆς εὐχαριστίας - μεταξὺ τῶν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τοῦ

σημείου τούτου πρέπει νά ἐξετασθῆ ἂν αἱ δύο 'Εκκλησίαι ἀντιμετωπίζουν ἀπλῶς διαφορὰν εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν ἢ καὶ τὴν διδασκαλίαν, δεδομένου ὅτι ἡ λειτουργικὴ πράξις καὶ ἡ θεολογία συνδέονται ἀμοιβαίως. 'Οφείλομεν νά θεωρήσωμεν τὰ τρία αὐτὰ μυστήρια ὡς ἀνήκοντα εἰς μίαν μόνην μυστηριακὴν πραγματικότητα, ἢ ὡς ἀποτελοῦντα τρεῖς αὐτόνομους μυστηριακὰς πράξεις; Πρέπει ἐπίσης νά διερωτηθῶμεν ἐάν, προκειμένου περὶ τῶν μυστηρίων τῆς μύησης, αἱ διαφοραὶ ἐν τῇ λειτουργικῇ πράξει τῶν δύο παραδόσεων, δημιουργοῦν πρόβλημα δογματικῆς διαφορᾶς, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νά θεωρηθῆ ὡς σοβαρὸν κώλυμα διὰ τὴν ἐνότητα.

A. ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟΙΣ

(5) Ἡ πίστις εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυπτομένου καὶ συνάμα ἀπάντησις τοῦ ἀνθρώπου, ἀποδεχομένου τὸ δῶρον τοῦτο. Πρόκειται περὶ τῆς συνεργίας τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ τόπος τῆς μεταδόσεως αὐτῆς εἶναι ἡ 'Εκκλησία. Ἐν αὐτῇ ἡ ἀποκεκαλυμμένη ἀλήθεια παραδίδεται κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἀποστόλων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γραφῆς, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς λειτουργικῆς ζωῆς καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς 'Εκκλησίας, ἐνεργοποιεῖται δέ διὰ τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ πίστις τῆς 'Εκκλησίας ἀποτελεῖ τὸν κανόνα καὶ τὸ κριτήριον τῆς προσωπικῆς πράξεως τῆς πίστεως. Ἡ πίστις δὲν εἶναι προϊόν λογικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἀναγκαιότητος, ἀλλὰ ἐλιθιόμυθος τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλαβε χάριν εἰς ὑπακοὴν πίστεως (Ρωμ. 1,5). Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει σχετικῶς: "Πίστις ἡγεῖσθω τῶν περὶ Θεοῦ λόγων· πίστις καὶ μὴ ἀπόδειξις. Πίστις ἡ ὑπὲρ τὰς λογικὰς μεθόδους τὴν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἔλκουσα· πίστις οὐχ ἡ γεωμετρικαῖς ἀνάγκαις, ἀλλ' ἡ ταῖς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείαις ἐγγινομένη" (Εἰς Ψαλμὸν 115,1).

(6) Ἐκαστον μυστήριον προϋποθέτει καὶ ἐκφράζει τὴν πίστιν τῆς 'Εκκλησίας, ἡ ὁποία καὶ τελεῖ τοῦτο. Ὄντως, ἐν τῷ μυστηρίῳ ἡ 'Εκκλησία ὄχι μόνον ὁμολογεῖ καὶ ἐκφράζει τὴν πίστιν τῆς, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ παρὸν τὸ ὑπ' αὐτῆς τελούμενον μυστήριον. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀποκαλύπτει τὴν 'Εκκλησίαν ὡς Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ('Εκκλησίαν) συγκροτεῖ καὶ αὐξάνει. Οὕτως ἡ 'Εκκλησία διὰ τῶν μυστηρίων τρέφει καὶ ἀναπτύσσει τὴν κοινωνίαν πίστεως τῶν μελῶν τῆς.

1. Ἡ ἀληθὴς πίστις εἶναι δωρεὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐλευθέρα ἀπάντησις τοῦ ἀνθρώπου

(7) Ἡ πίστις εἶναι δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τῆς πίστεως ὁ Θεὸς χορηγεῖ τὴν σωτηρίαν. Δι' αὐτῆς ἡ ἀνθρωπότης ἀποκτᾷ πρόσβασιν εἰς τὸ Μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ τὴν 'Εκκλησίαν καὶ τὸ ὁποῖον ἡ 'Εκκλησία μεταδίδει διὰ τοῦ ἐνοικουόντος ἐν αὐτῇ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ 'Εκκλησία δὲν εἶναι δυνατόν εἰμὴ νά μεταδώσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τῆς δίδει τὴν ὑπαρξιν. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχει ἐν μόνον μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι μοναδική, ἀκεραία καὶ ἀμετάκλητος (Ρωμ. 11,29). Ἀπὸ πλευρᾶς

περιεχομένου ἡ πίστις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πράξεως τῆς 'Εκκλησίας, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν σωτηρίαν. Δόγμα, ἦθος καὶ λατρεία συμπλέκονται εἰς ἐνιαῖον ὅλον καὶ συναποτελοῦν τὸν θησαυρὸν τῆς πίστεως. Συνδέων κατὰ θαυμάσιον τρόπον τὸν θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν χαρακτήρα τῆς πίστεως, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει: "Αὕτη δὲ τελειοῦται πᾶσι τοῖς νομοθετηθεῖσιν ὑπὸ Χριστοῦ, ἔργῳ πιστεύουσα, εὐσεβοῦσα καὶ τὰς ἐντολάς πράττουσα τοῦ ἀνακαινίσαντος ἡμᾶς. Ὁ γὰρ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας πιστεύων ἢ κοινωνῶν διὰ τῶν ἀτόπων ἔργων τῷ Διαβόλῳ, ἄπιστός ἐστιν" ('Ἐκδοσις ἀκριβῆς, Δ, 10,83).

(8) Δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ πίστις, τὴν ὁποίαν ἀγγέλλει ἡ 'Εκκλησία, κηρύσσεται, βιοῦται καὶ μεταδίδεται ἐντός μιᾶς ὁρατῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας ἐν κοινωνίᾳ μετὰ πασῶν τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην κατεσπαρμένων τοπικῶν 'Εκκλησιῶν, ἥτοι μετὰ τῆς καθολικῆς 'Εκκλησίας πάσης ἐποχῆς καὶ παντός τόπου. Ὁ ἄνθρωπος ἐντάσσεται εἰς τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς κοινωνίας του εἰς αὐτὴν τὴν ὁρατὴν 'Εκκλησίαν, ἡ ὁποία διὰ τῆς μυστηριακῆς ζωῆς τρέφει ἐν αὐτῷ τὴν πίστιν ταύτην καὶ ἐντός τῆς ὁποίας ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

(9) Τοιοῦτοτρόπως δύναται νά λεχθῆ ὅτι ἡ δωρεὰ τῆς πίστεως ὑπάρχει εἰς τὴν μίαν 'Εκκλησίαν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ ἱστορικῇ αὐτῆς καταστάσει, ἥτις καθορίζεται ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ χρόνου, ἐπομένως εἰς ἅπαντας καὶ εἰς ἕκαστον τῶν πιστῶν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν ποιμένων τῶν. Διὰ μέσου τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου καὶ ὑπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν πολιτιστικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐκφράσεων, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά μείνῃ πάντοτε πιστός εἰς τὴν δωρεάν αὐτὴν τῆς πίστεως. Δὲν δύναται νά διατείνεται τις, ὅτι ἡ ἐκφρασις τῆς ὀρθῆς πίστεως, ἥτις παραδίδεται καὶ βιοῦται ἐν τῇ τελείῃ τῶν μυστηρίων, ἐξαντλεῖ τὸ σύνολον τοῦ πλοῦτου τοῦ ἐν Χριστῷ ἀποκαλυφθέντος μυστηρίου. Ὅμως, ἐντός τῶν ὁρίων τῆς διατυπώσεώς της καὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα τὴν δέχονται, δίδει τὴν πρόσβασιν πρὸς τὴν ὄλην ἀλήθειαν τῆς ἀποκεκαλυμμένης πίστεως, ἥτοι πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ζωῆς.

(10) Κατὰ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν, ἡ πίστις αὕτη εἶναι "ἐλλιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων" (11,1). Δι' αὐτῆς μετέχει τις τῶν θείων ἀγαθῶν. Νοεῖται ἐπίσης ὡς ὑπαρξιακὴ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀποδοχῇ τῶν ἐσχατολογικῶν ἐπαγγελιῶν, ὡς αὐταὶ ἐτελειώθησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ὅπως δηλοῖ προσέτι ἡ πρὸς Ἑβραίους αὕτη ἐπιστολή, ἡ πίστις ἀπαιτεῖ ἐπίσης ὠρισμένην στάσιν ἔναντι τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ κόσμου. Ἡ στάσις αὕτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἐτοιμότητος πρὸς θυσίαν τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ προσφορὰν τῆς ζωῆς εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὅπως ἔπραξεν ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἡ πίστις συνδέεται πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ "τὸ νέφος τῶν μαρτύρων" (12,1), τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὴν 'Εκκλησίαν.

(11) Ἡ πίστις συνεπάγεται λοιπὸν ἐνσυνείδητον καὶ ἐλευθέραν ἀπάντησιν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνεχῆ ἀλλαγὴν καρδίας καὶ πνεύματος. Ἡ πίστις κατὰ ταῦτα εἶναι ἐσωτερικὴ ἀλλαγὴ καὶ μεταστοιχείωσις, παραμονὴ ἐν τῇ ἀνακαινίζουσῃ Χάρτι τοῦ Ἁγίου

Πνεύματος. Χρήζει αναπροσανατολισμού προς τās πραγματικότητας τής Βασιλείας, ή όποία μέλλει νά έλθη και ή όποία, άπό τούδε, άρχεται τής μεταμορφώσεως τών πραγματικοτήτων του κόσμου τούτου.

(12) 'Η πίστις είναι προϋποθέσεις διά τό βάπτισμα και δι'όλόκληρον τήν ακολουθοῦσαν αυτό μυστηριακήν ζωήν. Διά του βαπτίσματος μετέχομεν του θανάτου και τής αναστάσεως 'Ιησοῦ Χριστου (Ρωμ. 6). Ούτως άρχεται μία προσδευτική διαδικασία, ή όποία συνεχίζεται διά μέσου τής όλης χριστιανικής ύπάρξεως.

2. 'Η λειτουργική έκφρασις τής πίστεως

(13) 'Εν τή 'Εκκλησία τά μυστήρια καθίστανται ό κατ'έξοχήν τόπος όπου ή πίστις βιοῦται, μεταδίδεται και όμολογείται. 'Εν τή βυζαντινῇ λειτουργική παραδόσει, ή πρώτη εύχή διά τήν μετάδοσιν εἷς τινα τής ιδιότητος του κατηχομένου ζητεῖ από τόν Κύριον διά τόν ὑποψήφιον: "Βμπλησον αυτόν τής εἰς σε πίστεως και έλπίδος και αγάπης, ἵνα γινῶ ότι σύ εἶ Θεός μόνος, Θεός αληθινός, και ό μονογενής σου Υἱός, ό Κύριος ήμῶν 'Ιησοῦς Χριστός, και τό 'Αγιόν σου Πνεῦμα". Παράλλῳως, ή πρώτη έρώτησις τήν όποίαν ή 'Εκκλησία άπευθύνει προς ὑποψήφιον βαπτίσματος εἰς τήν λατινικήν λειτουργικήν παράδοσιν είναι: "Τί ζητεῖς από τήν 'Εκκλησίαν;" Και ό ὑποψήφιος άπαντᾷ: "Τήν πίστιν". - "Τί σοι δίδει ή πίστις;" - "Τήν ζωήν τήν αἰώνιον".

(14) Αἱ δύο 'Εκκλησίαι ήμῶν έκφράζουν τήν πεποίθησιν εἰς τό σημεῖον τουτου διά του αξιώματος: Νόμος του προσεύχεσθαι, νόμος του πιστεύειν (*lex orandi, lex credendi*). Δι'αυτάς ή λειτουργική παράδοσις είναι ό αὐθεντικός έρμηνεύς τής άποκαλύψεως και ως έκ τουτου τό κριτήριον τής όμολογίας τής αληθοῦς πίστεως. Πράγματι, έν τή λειτουργική έκφράσει τής πίστεως τῶν 'Εκκλησιῶν ήμῶν, ή μαρτυρία τῶν Πατέρων και τῶν από κοινου διεξαχθεισῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δέν παύει νά είναι διά τόν πιστόν λαόν ό ασφαλής όδηγός τής πίστεως. Άνεξαρτήτως τής διαφορᾶς τῶν θεολογικῶν έκφράσεων, ή μαρτυρία αὐτή, ήτις αὐτή καθ'έαυτήν διασαφηνίζει τό κήρυγμα τῶν 'Αγίων Γραφῶν, ένεργολογείται κατά τήν τέλεσιν τής θείας λατρείας. Άπό τής πλευρᾶς τής, ή κηρυσσομένη πίστις τροφοδοτεῖ τήν λειτουργικήν προσευχήν του λαου του Θεου.

3. Τό "Αγιον Πνεῦμα και τά μυστήρια

(15) Τά μυστήρια τής 'Εκκλησίας είναι "μυστήρια πίστεως", έν οἷς ό Θεός εισακούει τήν επίκλησιν, κατά τήν όποίαν ή 'Εκκλησία έκφράζει τήν πίστιν τής, προσευχομένη διά τήν κάταπεμψιν του Παναγίου Πνεύματος. 'Ο Πατήρ έν τοῖς μυστηρίοις χορηγεῖ τό "Αγιον αυτού Πνεῦμα, τό όποιον εισάγει εἰς τήν πληρότητα τής έν Χριστῷ σωτηρίας. 'Ο ὕδιος ό Χριστός ιδρύει τήν 'Εκκλησίαν ως τό έαυτου σῶμα. Τό Πνεῦμα τό "Αγιον οἰκοδομεῖ τήν 'Εκκλησίαν του Θεου" δέν ὑπάρχει ὠρεά εἰς τήν 'Εκκλησίαν, μή ὀφειλομένη εἰς τό "Αγιον Πνεῦμα (Μ. Βασίλειος, ΡG 30,289). Τά μυστήρια λοιπόν είναι ὠρεά και χάρις του 'Αγίου Πνεύματος. Αυτό έκφράζει συνοπτικῶτα ἕνας

ὀρθόδοξος ὕμνος τής Πεντηκοστῆς: "Πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό "Αγιον: βρῦει προφητείας, ιερέας τελειοῖ, άγραμμάτοις σοφίαν ἐδίδαξεν" αἰεῖς θεολόγους ανέδειξεν" ὅλον συγκροτεῖ τόν Θεσμόν τής 'Εκκλησίας".

(16) Πάν μυστήριον τής 'Εκκλησίας χορηγεῖ τήν χάριν του 'Αγίου Πνεύματος, άποτελοῦν άδιαχωρίστως σημεῖον άναμνηστικόν του έπιτελεσθέντος ὑπό του Θεου έργου εἰς τό παρελθόν, σημεῖον έκφράζον ὅ,τι ό Θεός ένεργεῖ εἰς τόν πιστόν και τήν 'Εκκλησίαν, και σημεῖον αναγγέλλον και προλαμβάνον τήν έσχατολογικήν πραγματίωσιν. Ούτως, εἰς τήν τέλεσιν τῶν μυστηρίων ή 'Εκκλησία έκφράζει, διασαφηνίζει και όμολογεῖ τήν πίστιν αὐτῆς έν τῇ ένότητι του σχεδίου του Θεου.

(17) Σημειοῦμεν ότι τά μυστήρια ἔχουν άπαντα οὐσιαστικήν σχέσηιν προς τήν Εὐχαριστίαν. Αὐτή είναι ή κατ'έξοχήν άγγελία τής πίστεως, έκ τής όποίας πηγάζει και προς τήν όποίαν κατευθύνεται πᾶσα όμολογία. Πράγματι, αὐτή μόνον καταγγέλλει πλήρως, έν τῇ παρουσίᾳ του Κυρίου τήν όποίαν πραγματοποιεῖ ή δύναμις του Πνεύματος, τά μεγαλεῖα του θείου έργου. Διότι ό Κύριος μετοχετεῦει μυστηριακῶς 'Εκκλησίας μεταδίδου τήν χάριν, έκφράζουν και ένισχύου τήν πίστιν έν 'Ιησοῦ Χριστῷ και άποτελοῦν φανέρωσιν τής πίστεως.

4. 'Η πίστις ὡς διατυπῶνται και τελεσιουργεῖται έν τοῖς μυστηρίοις: ἰά σύμβολα τής πίστεως

(18) Κατά τήν εύχαριστιακήν σύναξιν ή 'Εκκλησία τελεῖ τήν φανέρωσιν του μυστηρίου τής σωτηρίας διά τής εύχαριστιακῆς προσευχῆς (άναφορᾶς) προς δόξαν Θεου. Τό τελούμενον μυστήριον είναι αυτό τουτου τό μυστήριον, τό όποιον ή 'Εκκλησία όμολογεῖ άποδεχομένη τήν σωτηριώδη ὠρεάν του Θεου.

(19) "Αν και τό περιεχόμενον και ό σκοπός τής εύχαριστιακῆς ταύτης ιεροτελεστίας είναι τά αυτά, αἱ τοπικαί 'Εκκλησίαι έν τουτοις έχρησιμοποίησαν ποικίλας διατυπώσεις και διαφόρους γλώσσας, αἱ όποῖαι, συμφῶνως προς τήν ιδιοφυῖαν τῶν διαφόρων πολιτισμῶν, προβάλλου ὄνεις και ιδιαιτέρας τινάς συνεπειάς τής μοναδικῆς οἰκονομίας τής σωτηρίας. Εἰς τό κέντρον τής έκκλησιαστικῆς ζωῆς, δηλαδή εἰς τήν εύχαριστιακήν σύναξιν, αἱ δύο παραδόσεις μας - άνατολική και δυτική - γνωρίζου οὔτω διαφοροποίησιν τινα εἰς τήν διατύπωσιν του περιεχομένου τής λειτουργικῆς τελέσεως τής πίστεως.

(20) 'Από τῶν πρώτων χρόνων, ή τέλεσις του βαπτίσματος συνεδέθη προς ὠρισμένον τύπον έκφράσεως τής πίστεως, διά του όπολου ή τοπική 'Εκκλησία μεταδίδει εἰς τόν κατηχοῦμενον τό οὐσιαστικόν περιεχόμενον τής παραδόσεως τῶν 'Αποστόλων. Τό σύμβολον τής πίστεως διατυπῶνται ὑπό συνεπυγμένην μορφήν τά οὐσιώδη σημεῖα τής άποστολικῆς παραδόσεως, διαρθρούμενα κυρίως περίξ τής όμολογίας τής πίστεως εἰς τήν 'Αγίαν Τριάδα και τήν 'Εκκλησίαν. "Όταν άπασαι αἱ τοπικαί 'Εκκλησίαι όμολογοῦν τήν αληθῆ πίστιν, μεταδίδου κατά τήν ιεροτελεσίαν του βαπτίσματος τήν μίαν ταύτην πίστιν εἰς τόν

Πατέρα, τόν Υιόν καί τό "Άγιον Πνεύμα. 'Εν τούτοις, κατ'έποχάς καί κατά τόπους, ή διατύπωσις τής πίστεως έξεφράσθη κατά διαφόρους τρόπους αναλόγως τών περιστάσεων, διά τής χρησιμοποίησης ὄρων καί προτάσεων, οἱ ὅποιοι δέν ἦσαν μέν οἱ αὐτοί ἀπό κειμένου εἰς κείμενον, ἐσέβοντο ὅμως ὅλοι τό περιεχόμενον τής πίστεως. 'Η 'Εκκλησία τής 'Ανατολῆς εἰς τήν ἀκολουθίαν τοῦ βαπτίσματος χρησιμοποιεῖ τό σύμβολον τής πίστεως Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως. Πιστή εἰς τήν ἰδίαν ἑαυτῆς παράδοσιν ἡ 'Εκκλησία τής Δύσεως μεταδίδει εἰς τόν κατηχούμενον τό κείμενον τοῦ συμβόλου τοῦ ἀποκαλουμένου "ἀποστολικού". 'Η διαφορά αὕτη τών διατυπώσεων τής πίστεως ἀπό τής μιᾶς 'Εκκλησίας εἰς τήν ἄλλην οὐδεμίαν ὑποδηλοῖ καθ'ἑαυτήν ἀπόκλισιν ὡς πρός τό περιεχόμενον τής παραδοθείσης καί ἀποδεκτῆς γενομένης πίστεως.

5. Προϋποθέσεις τής κοινωνίας πίστεως

(21) 'Η πρώτη τών προϋποθέσεων διά μιάν ἀληθῆ κοινωνίαν μεταξύ τών 'Εκκλησιῶν εἶναι ὅπως ἐκάστη 'Εκκλησία ἀναφέρεται εἰς τό σύμβολον τής πίστεως Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως ὡς εἰς κανόνα ἀναγκαῖον διά τήν κοινωνίαν ταύτην τής μιᾶς 'Εκκλησίας, τής ἐκτεινομένης ἀνά τήν οἰκουμένην καί διά μέσου τών αἰώνων. 'Υπό τήν ἔννοιαν ταύτην ἡ ἀληθῆς πίστις εἶναι προϋπόθεσις διά μιάν κοινωνίαν ἐν τοῖς μυστηρίοις. Κοινωνία δύναται νά ὑπάρχη μόνον μεταξύ ἐκείνων τών ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κοινήν τήν πίστιν, τήν ἱερωσύνην καί τά μυστήρια. 'Ακριβῶς ἐκ τής ἀμοιβαίας ταύτης ἀναγνωρίσεως τής ταυτότητος καί τής μοναδικότητος τής πίστεως (ὡς ἄλλως τε τής ἱερωσύνης καί τοῦ μυστηρίου), τής παραδιδομένης ἐντός ἐκάστης τών τοπικῶν 'Εκκλησιῶν, αἱ μέν ἀναγνωρίζονται ὑπό τών δέ ὡς ἀληθεῖς 'Εκκλησίαι τοῦ Θεοῦ καί ἕκαστος πιστός γίνεται δεκτός ὡς ἀδελφός ἢ ἀδελφή ἐν τῇ πίστει. 'Αλλά συγχρόνως ἡ πίστις ἐμβαθύνεται καί διαφωτίζεται διά τής ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, βιομένης εἰς ἐκάστην κοινότητα ἐν τοῖς μυστηρίοις. 'Ο ἐκκλησιαστικός οὗτος χαρακτήρ τής πίστεως ὡς καρποῦ τής μυστηριακῆς ζωῆς ἐκδηλοῦται εἰς διάφορα ἐπίπεδα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου.

(22) 'Εν πρώτοις, διά τής τελέσεως τών μυστηρίων, ἡ σύναξις τών πιστῶν καταγγέλλει τήν πίστιν τῆς, τήν μεταδίδει καί τήν βιώνει.

(23) 'Επί πλέον, ἐν τῇ τελέσει τών μυστηρίων, ἐκάστη τοπική 'Εκκλησία ἐκφράζει τό βαθύτερον εἶναι τῆς. Αὕτη ἀποτελεῖ συνέχειαν τής 'Εκκλησίας τών 'Αποστόλων καί εἶναι ἐν κοινωνίᾳ μετά πασῶν τών 'Εκκλησιῶν τών μετεχουσῶν μιᾶς καί τῆς αὐτῆς πίστεως καί τελοουσῶν τά αὐτά μυστήρια. 'Εν τῇ μυστηριακῇ τελετουργίᾳ τοπικῆς τινος 'Εκκλησίας, αἱ ἄλλαι τοπικαί 'Εκκλησίαι ἀναγνωρίζουν τήν ταυτότητα τής πίστεως τῶν μετά τῆς πίστεως τῆς 'Εκκλησίας αὐτῆς καί ἐνισχύονται ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ τῆς πίστεως. Οὕτως ἡ τέλεσις τών μυστηρίων ἐπιβεβαιώνει τήν κοινωνίαν πίστεως μεταξύ τών 'Εκκλησιῶν, καί φανερῶναι αὐτήν. Διά τοῦτο πιστός τις μιᾶς τοπικῆς 'Εκκλησίας βεβαπτιζόμενος ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ ταύτῃ, δύναται νά λάβῃ τά μυστήρια εἰς ἄλλην τοπικήν 'Εκκλησίαν. 'Η κοινωνία αὕτη ἐν τοῖς μυστηρίοις φανερῶναι τήν ταυτότητα καί τήν μοναδικότητα τῆς ἀληθοῦς πίστεως, τῆς ὁποίας μετέχουν αἱ 'Εκκλησίαι.

(24) 'Εν τῇ εὐχαριστιακῇ συλλειτουργίᾳ μεταξύ ἐκπροσώπων διαφόρων τοπικῶν 'Εκκλησιῶν, ἡ ταυτότης τῆς πίστεως φανεροῦται ἰδιαίτερος καί ἐνισχύεται δι'αὐτῆς ταύτης τῆς μυστηριακῆς πράξεως. Διά τοῦτο αἱ σύνοδοι, ὅπου οἱ ἐπίσκοποι ὁδηγοῦμενοι ὑπό τοῦ 'Αγίου Πνεύματος ἐκφράζουν τήν ἀλήθειαν τῆς πίστεως τῆς 'Εκκλησίας, εἶναι πάντοτε στενάως συνδεδεμένοι μετά τῆς εὐχαριστιακῆς τελετουργίας. Διά τῆς καταγγελίας τοῦ μοναδικοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ καί διά τῆς συμμετοχῆς εἰς τήν μοναδικήν μυστηριακὴν κοινωνίαν, οἱ ἐπίσκοποι, ὁ κληρὸς καί σύμπας ὁ χριστιανικός λαός, ἠνωμένοι μετ'αὐτῶν, αἰδούν μαρτυρίαν περὶ τῆς πίστεως τῆς 'Εκκλησίας.

6. 'Η ἀληθῆς πίστις καί ἡ κοινωνία ἐν τοῖς μυστηρίοις

(25) 'Η ταυτότης πίστεως ἐν τῇ τελέσει τών μυστηρίων εἶναι στοιχεῖον οὐσιαστικόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. 'Ομως, διαφορά τις εἰς τήν διατύπωσιν δέν θέτει εἰς κίνδυνον τήν "κοινωνίαν" μεταξύ τών τοπικῶν 'Εκκλησιῶν, ἐάν ἐκάστη 'Εκκλησία δύναται νά ἀναγνωρίσῃ ὑπό τήν ποικιλίαν τών διατυπώσεων τήν μόνην ἀθθεντικὴν πίστιν τῆν παραληφθεῖσαν ἐκ τών 'Αποστόλων.

(26) Κατά τούς αἰῶνας τῆς ἀδιαιρέτου 'Εκκλησίας ἡ ποικιλία θεολογικῶν ἐκφράσεων τῆς μιᾶς καί μόνῆς διδασκαλίας, δέν ἔθετεν εἰς κίνδυνον τήν μυστηριακὴν κοινωνίαν. 'Επελθόντος τοῦ σχίσματος, ἡ 'Ανατολή καί ἡ Δύσις συνέχισαν νά ἐξελιθίσωνται, πράττουσαι ὅμως τοῦτο κερχωρισμένως ἢ μία τῆς ἄλλης. 'Επομένως δέν ἔσχον πλέον τήν δυνατότητα νά λάβουν ὁμοφώνως ἀποφάσεις ἰσχυούσας τόσον διά τούς μέν, ὅσον καί διά τούς δέ.

(27) 'Η 'Εκκλησία ὡς "σύτλος καί ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας" (Α' Τιμ. 3,15) φυλάσσει καθαρὰν καί ἀνόθευτον τήν παρακαταθήκην τῆς πίστεως, μεταδίδουσα πιστῶς αὐτήν εἰς τὰ μέλη τῆς. 'Οταν ἀπειλήται ἡ ὑγιαίνουσα διδασκαλία ἢ ἡ ἐνότης τῆς 'Εκκλησίας ὑπό αἰρέσεων καί σχισμάτων, ἡ 'Εκκλησία στηριζομένη εἰς τήν 'Αγίαν Γραφήν, εἰς τήν ζῶσαν παράδοσιν καί εἰς τούς ὄρους τῶν προηγουμένων συνόδων, ἀποφαίνεται περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀθθεντικῶς καί ἀλαθῆτως ἐν οἰκουμένην συνόδῳ.

(28) 'Οταν καταστῇ ἀναμφίβολον ὅτι αἱ διαφοραὶ ἀποτελοῦν ἀπόρριπτον προηγουμένων δογμάτων τῆς 'Εκκλησίας καί δέν εἶναι ἀπλαῖ διαφοραὶ θεολογικῆς ἐκφράσεως, τότε εὐρισκόμεθα φανερώς ἐνώπιον μιᾶς ἀληθοῦς διαιρέσεως εἰς τήν πίστιν. Δέν ὑπάρχει πλέον δυνατότης μυστηριακῆς κοινωνίας. Διότι ἡ πίστις ὀφείλει νά ὁμολογῆται διά λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν αὐτήν ταύτην τήν ἀλήθειαν. 'Αλλά ἡ ζωὴ τῆς 'Εκκλησίας δύναται νά ἐπιφέρῃ νέας φραστικὰς διατυπώσεις τῆς πίστεως, "τῆς ἅπαξ παραδοθείσης τοῖς ἀγίοις" ('Ιουδ. 3), ἐάν νέαι ἱστορικαί καί πολιτιστικαί ἀνάγκαι τό ἀπαιτοῦν, μέ τήν ρητὴν θέλησιν νά μὴ ἀλλάξῃ αὐτό τοῦτο τό περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ φραστικὴ διατύπωσις δύναται ν'ἀποβῇ καθοριστικὴ διά τήν ὁμοφώνιαν ἐν τῇ πίστει. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται στοιχεῖα κρίσεως, ἐπιτρέποντα τήν διάκρισιν μεταξύ τῶν θεμιτῶν ἐξελίξεων, ὑπὸ τήν ἐμπνευσιν τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, καί τῶν ἄλλων.

Ούτως:

(29) 'Η συνέχεια τῆς παραδόσεως: 'Η 'Εκκλησία ὀφείλει νά δώσῃ καταλλήλους ἀπαντήσεις εἰς νέα προβλήματα, στηριζομένη εἰς τήν Γραφήν καί ἐν οὐσιώδη συμφωνία καί συνεχεία πρὸς τὰς προγενεστέρους διατυπώσεις τῶν δογμάτων.

(30) 'Η δοξολογική σημασία τῆς πίστεως: πᾶσα λειτουργική ἐξέλιξις ἐντός μιᾶς τοπικῆς 'Εκκλησίας, ὀφείλει νά παρέχῃ τήν δυνατότητα εἰς τὰς λοιπὰς νά ἀντιληφθοῦν αὐτήν ὡς συμφωνον πρὸς τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας, ὑφ'οἶαν μορφήν τὸ τμήμα τοῦτο ἐδέχθη καί ὑμνεῖ τὸ μυστήριον τοῦτο.

(31) 'Η σωτηριολογική σημασία τῆς πίστεως: πᾶσα ἔκφρασις τῆς πίστεως ὀφείλει νά ἀποβλέπῃ εἰς τὸν τελικὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, τέκνου τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν, εἰς τὴν θέωσιν αὐτοῦ διὰ τῆς νίκης ἐπὶ τοῦ θανάτου καί εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς κτίσεως.

(32) 'Εάν μία διατύπωσις τῆς πίστεως ἀντιφάσκη εἰς οἰονδήποτε τῶν κριτηρίων τούτων, καθίσταται ἐμπόδιον εἰς τὴν κοινωνίαν. 'Εάν ἀντιθέτως, συγκεκριμένη τις διατύπωσις τῆς πίστεως δέν ἀντιφάσκη πρὸς οὐδέν τῶν κριτηρίων τούτων, τότε ἡ ἔκφρασις αὕτη δύναται νά θεωρηθῇ ὡς νόμιμος ἔκφρασις τῆς πίστεως, μὴ καθιστώσα ἀδύνατον τὴν μυστηριακὴν κοινωνίαν.

(33) Τοῦτο ἀπαιτεῖ ὅπως ἡ θεολογία τῶν "θεολογούμενων" τύχη σοβαρᾶς ἐξετάσεως. Εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖον νά διασαφηνισθῇ ποία συγκεκριμένη ἐξέλιξις ἐπελθοῦσα ἐντός ἐνός τμήματος τῆς χριστιανωσύνης θά ἡδύνατο νά θεωρηθῇ ὑπὸ τοῦ ἄλλου τμήματος ὡς θεμιτὴ ἐξέλιξις. 'Επί πλέον πρέπει νά ἀναγνωρίσωμεν ὅτι συχνάκις ἡ ἔννοια τῶν λέξεων ἤλλαξε κατὰ τὴν ροὴν τοῦ χρόνου. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νά καταβάλλωμεν προσπάθειαν διὰ νά ἐννοῶμεν πᾶσαν διατύπωσιν συμφώνως πρὸς τὴν πρόθεσιν τῶν συντακτῶν τῆς, εἰς τρόπον ὥστε νά μὴ εἰσάγωμεν ξένα στοιχεῖα οὐδέ νά παραμερίζωμεν ἄλλα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν γνώμην τῶν συντακτῶν, ἦσαν ἐκτός πάσης ἀμφισβητήσεως.

7. 'Η ἐνότης τῆς 'Εκκλησίας ἐν τῇ πίστει καί τοῖς μυστηρίοις

(34) 'Εν τῇ 'Εκκλησίᾳ, τὰ λειτουργήματα ὑπάρχουν πρό παντός διὰ νά διατηρήσουν, αὐξήσουν καί κατοχυρώσουν τὴν κοινωνίαν ἐν τῇ πίστει καί τοῖς μυστηρίοις. Οἱ ἐπίσκοποι, λειτουργοὶ τῶν μυστηρίων καί διδάσκαλοι τῆς πίστεως, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν λοιπῶν λειτουργῶν, καταγγέλλουν τὴν πίστιν τῆς 'Εκκλησίας, ἐκφράζουσιν τὸ περιεχόμενον τῆς καί τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διὰ τὴν χριστιανικὴν ζωὴν, καί τὴν ὑπερασπίζουσιν ἀπὸ τῶν ἐσφαλμένων ἐρμηνειῶν, αἱ ὁποῖαι θά ἠλλοίωσαν ἢ θά διακύβευον τὴν ἀλήθειαν τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας.

(35) Αἱ φιλανθρωπικαὶ δραστηριότητες τῶν λειτουργῶν ἢ αἱ θέσεις τὰς ὁποίας λαμβάνουν ἔναντι τῶν προβλημάτων μιᾶς ἐποχῆς καί ἐνός δεδομένου περιβάλλοντος εἶναι ἀχώριστοι, ἀφ'ἐνός μὲν ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν τῆς ἀναγγελίας καί τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως, ἀφ'ἑτέρου δέ ἀπὸ τῆς τελείσεως τῆς λατρείας καί τῶν μυστηρίων.

(36) Τοιουτοτρόπως, ἡ ἐνότης πίστεως ἐντός τοπικῆς τινος 'Εκκλησίας καί μεταξύ τῶν τοπικῶν 'Εκκλησιῶν ἔχει ὡς ἐγγυητὴν καί κριτὴν τὸν ἐπίσκοπον, μάρτυρα τῆς παραδόσεως, ἐν κοινωνία πρὸς τὸν λαόν του. 'Η ἐνότης τῆς πίστεως εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἐνότητος τῆς μυστηριακῆς ζωῆς. 'Η κοινωνία ἐν τῇ πίστει καί ἡ κοινωνία ἐν τοῖς μυστηρίοις δέν εἶναι δύο διακεκριμέναι πραγματικότητες. Εἶναι δύο ὅψεις μιᾶς καί τῆς αὐτῆς πραγματικότητος, τὴν ὁποῖαν τὸ 'Άγιον Πνεῦμα προάγει, αὐξάνει καί διαφυλάσσει παρὰ τοῖς πιστοῖς.

B. ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΜΥΘΕΣΟΣ: Η ΣΧΕΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(37) 'Η χριστιανικὴ μύθισις ἀποτελεῖ ἐνιαῖον ὅλον, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ χρίσμα εἶναι ἡ τελείωσις τοῦ βαπτίσματος, ἡ δέ θεία εὐχαριστία ἡ ὀλοκλήρωσις ἀμφοτέρων. 'Η ἐνότης τοῦ βαπτίσματος, τοῦ χρίσματος καί τῆς εὐχαριστίας εἰς μίαν καί μόνην μυστηριακὴν πραγματικότητα δέν ἔρχεται, ἐν τούτοις, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν. Οὕτω, τὸ βάπτισμα ἐν ὕδατι καί ἐν Πνεύματι εἶναι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν θάνατον καί τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καί ἡ νέα γέννησις διὰ τῆς χάριτος. Τὸ χρίσμα εἶναι ἡ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν βαπτιζόμενον ὡς δωρεὰ προσωπική. Λαμβανομένη μὲ τὰς ἀπαιτούμενας προϋποθέσεις, ἡ εὐχαριστία διὰ τῆς κοινωνίας εἰς τὸ Σῶμα καί τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου χορηγεῖ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, συμπεριλαμβανομένων τῆς ἁφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς κοινωνίας εἰς τὴν θείαν ζωὴν καθ'ἑαυτὴν καί τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐσχατολογικὴν κοινότητα.

(38) 'Η ἱστορία τῶν βαπτισματικῶν ἀκολουθιῶν εἰς τὴν 'Ανατολήν καί τὴν Δύσιν, ὡς ἐπίσης καί ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ κοινοὶ Πατέρες ἡμῶν ἠρμήνευσαν τὴν δογματικὴν σημασίαν τῶν ἀκολουθιῶν τούτων, δεικνύουν σαφῶς ὅτι τὰ τρία μυστήρια τῆς χριστιανικῆς μύθσεως ἀπαρτίζουν μίαν ἐνότητα. 'Η ἐνότης αὕτη τόνιζεται ρητῶς ἀπὸ τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν. 'Απὸ τῆς πλευρᾶς τῆς, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ 'Εκκλησία διατηρεῖ ἐπίσης τὴν ἐνότητα ταύτην. Οὕτω, τὸ νέον ρωμαϊκὸν τυπικὸν τῆς μύθσεως διακηρύττει ὅτι "τὰ τρία μυστήρια τῆς χριστιανικῆς μύθσεως εἶναι τόσον στενῶς ἠνωμένα μεταξύ τῶν, ὥστε νά ὀδηγοῦν τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν πλήρη ἱκανότητα νά ἐκκληροῦν τὴν ἀποστολὴν ποῦ ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ τὸ σύνολον τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ".

(39) Τὸ πρότυπον τῆς χορηγήσεως τῶν μυστηρίων, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη ἐνωρὶς ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ, ἀποκαλύπτει πῶς αὕτη ἀντελαμβάνετο τὰ διάφορα στάδια τῆς μύθσεως, διὰ τῶν ὁποίων τελεῖται θεολογικῶς καί λειτουργικῶς ἡ ἐνσωμάτωσις εἰς τὸν Χριστόν καί ἡ ἐν αὐτῷ αὐξήσις διὰ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν 'Εκκλησίαν καί διὰ τῆς κοινωνίας εἰς τὸ Σῶμα καί τὸ Αἷμα αὐτοῦ ἐντός τῆς 'Εκκλησίας. Πάντα ταῦτα πραγματοποιῶνται διὰ τοῦ αὐτοῦ 'Αγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὸν πιστὸν μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου.

(49) Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο πρότυπον περιελάμβανε τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα:

- (41) α. Διά τούς ἐνήλικας, μίαν περίοδον πνευματικῆς δοκιμασίας καί καταρτίσεως, κατά τήν διάρκειαν τῆς ὁποίας οἱ κατηχούμενοι κατηρτίζονται ἐν ὄψει τῆς τελικῆς αὐτῶν ἐνσωματώσεως εἰς τήν 'Εκκλησίαν.
- (42) β. Τό ὑπό τοῦ ἐπισκόπου, περιστοιχουμένου ὑπό τῶν ἱερέων καί τῶν διακόνων, ἢ τό ὑπό τῶν ἱερέων, συμπαραστατουμένων ὑπό τῶν διακόνων, χορηγούμενον βάπτισμα, τοῦ ὁποίου προηγεῖτο ἡ ὁμολογία πίστεως καί διάφοροι δεήσεις καί λειτουργικαί πράξεις.
- (43) γ. Τό χρίσμα ὑπό τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ Δύσει, ἐν δέ τῇ 'Ανατολῇ ἀπόντος αὐτοῦ καί ὑπό τοῦ πρεσβυτέρου, διά τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἢ τῆς χρίσεως δι' 'Αγίου Μύρου ἢ δι' ἄμφοτέρων.
- (44) δ. Τήν τέλεσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας, κατά τήν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁλοκληροῦτο ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ νεοβαπτισθέντος καί χρισθέντος εἰς τήν 'Εκκλησίαν, ὡς Σῶμα Χριστοῦ.
- (45) Τά τρία ταῦτα μυστήρια ἐχορηγοῦντο κατά τήν διάρκειαν μιᾶς καί τῆς αὐτῆς λειτουργικῆς ἐνιαίας ἱεροτελεστίας. 'Ηκολούθει μία περίοδος περαιτέρω κατηχητικῆς καί πνευματικῆς ὀριμάνσεως διά τῆς διαπαιδαγωγήσεως καί τῆς συχνῆς συμμετοχῆς εἰς τήν εὐχαριστίαν.
- (46) Τό πρότυπον τοῦτο παραμένει τό ἰδεῶδες διά τὰς δύο 'Εκκλησίας, ἐπειδὴ ἀνταποκρίνεται τό ἀκριβέστερον δυνατόν εἰς τήν οἰκείωσιν τῆς ἀγιογραφικῆς καί ἀποστολικῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία ἦτο ἔργον τῶν πρώτων χριστιανικῶν 'Εκκλησιῶν, αἵτινες ἔζων ἐν πλήρει κοινωνίᾳ μεταξύ των.
- (47) Ὁ ἀρχῆθεν ἀσκούμενος νηπιοβαπτισμός κατέστη ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ ἡ συνθηθετέρα πράξις διά τήν ἀποδοχὴν τῶν νεοφύτων εἰς τήν πληρότητα τῆς ζωῆς τῆς 'Εκκλησίας. 'Εξ ἐτέρου ἐγένοντο κατά τόπους ὀρισμέναι ἀλλαγαί εἰς τήν λειτουργικὴν παράδοσιν, ἀφοῦ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν οἱ ποιμαντικά ἀνάγκαι τῶν πιστῶν. Αἱ ἀλλαγαί αὐταί δὲν ἔθιζαν τήν θεολογικὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐν 'Αγίῳ Πνεύματι θεμελιώδους ἐνότητος τῆς ὅλης πράξεως τῆς χριστιανικῆς μύσεως.
- (48) Εἰς τήν 'Ανατολήν διετηρήθη ἡ ἐν χρόνῳ ἐνότης τῆς λειτουργικῆς τελέσεως τῶν τριῶν μυστηρίων. Τοιοῦτοτρόπως ἐτονίσθησαν ἡ ἐνότης τοῦ ἔργου τοῦ 'Αγίου Πνεύματος καί ἡ πληρότης τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ νηπίου εἰς τήν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς 'Εκκλησίας. Εἰς τήν Δύσιν προετιμήθη συχνάκις ἡ ἀναβολή τοῦ χρίσματος, ὥστε νά διατηρηθῇ ἡ ἐπαφή τοῦ βαπτισθέντος μέ τόν ἐπίσκοπον. Τοιοῦτοτρόπως, οἱ ἱερεῖς δὲν εἶχον συνήθως τό δικαίωμα νά χορηγοῦν τό χρίσμα.
- (49) Τά οὐσιώδη σημεῖα τῆς περὶ τοῦ βαπτίσματος διδασκαλίας, εἰς τὰ ὁποία αἱ δύο 'Εκκλησίαι συμφωνοῦν, εἶναι τὰ ἑξῆς:
- α. Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ βαπτίσματος διά τήν σωτηρίαν.
- β. Τά ἀποτελέσματα τοῦ βαπτίσματος, ἰδιαίτερος δέ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καί ἡ καινὴ ἐν Χριστῷ ζωή.

- γ. Ἡ διά τοῦ βαπτίσματος ἐνσωμάτωσις εἰς τήν 'Εκκλησίαν.
- δ. Ἡ σχέσις τοῦ βαπτίσματος πρὸς τό μυστήριον τῆς 'Αγίας Τριάδος.
- ε. Ὁ οὐσιώδης δεσμός τοῦ βαπτίσματος πρὸς τόν θάνατον καί τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.
- ς. Ὁ ρόλος τοῦ 'Αγίου Πνεύματος εἰς τό βάπτισμα.
- ζ. Ἡ ἀναγκαιότης τῆς χρήσεως εἰς τό βάπτισμα ὕδατος, τό ὁποῖον δεικνύει τόν χαρακτήρα τοῦ βαπτίσματος ὡς λουτροῦ παλιγγενεσίας.
- (50) Αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραί μεταξύ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν ὡς πρὸς τό βάπτισμα εἶναι:
- α. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ 'Εκκλησία, καίτοι ἀναγνωρίζει τήν πρωταρχικὴν σπουδαιότητα τοῦ διαί καταδύσεως βαπτίσματος, τελεῖ συνήθως τό δι' ἐπιχύσεως βάπτισμα.
- β. Ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ 'Εκκλησίᾳ ὁ διάκονος δύναται νά τελέσῃ τό βάπτισμα.
- (51) Ἐπιπροσθέτως, εἰς ὀρισμένας λατινικάς 'Εκκλησίας, διά ποιμαντικούς λόγους, ὡς ἐπὶ παραδείγματι διά τήν καλλιτέραν προπαρασκευὴν τῶν πρὸς χρίσιν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐφηβείας, διεδόθη βαθμιαίως τό ἔθιμον νά γίνωνται δεκτοί εἰς τήν πρώτην Εὐχαριστίαν βεβαπτισμένοι, μὴ λαβόντες εἰσέτι τό χρίσμα, μολοντί αἱ κανονικαί διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἀπῆλθον τὴν παραδοσιακὴν τάξιν τῶν μυστηρίων τῆς χριστιανικῆς μύσεως, οὐδέποτε κατηργήθησαν. Ἡ ἀναστροφή αὐτῇ, ἡ ὁποία προκαλεῖ κατανοητάς ἀντιρρήσεις ἢ ἐπιφυλάξεις τόσον ἀπὸ πλευρᾶς Ὁρθοδόξων, ὅσον καί ἀπὸ πλευρᾶς ὀρισμένων Ρωμαιοκαθολικῶν, ἀπαιτεῖ ἐμβριθῆ θεολογικὴν μελέτην, διότι ἡ ποιμαντικὴ πράξις δὲν πρέπει ποτέ νά λησμονῆ τήν σημασίαν τῆς ἀρχαίας παραδόσεως καί τήν δογματικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα. Πρέπει ἐξ ἄλλου νά σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τήν νῦν ἰσχύουσαν πράξιν τῆς Λατινικῆς 'Εκκλησίας, ἐάν τό βάπτισμα χορηγηθῇ εἰς πρόσωπα ἡλικίας μεγαλυτέρας τῶν ἐπτά ἐτῶν, ἀκολουθεῖ πάντοτε ἡ χορήγησις τοῦ χρίσματος καί ἡ συμμετοχὴ εἰς τήν Θεῖαν Εὐχαριστίαν.
- (52) Συγχρόνως, ἀπασχολεῖ τὰς δύο 'Εκκλησίας ἡ ἀνάγκη ἐξασφαλίσεως τῆς πνευματικῆς καταρτίσεως τοῦ νεοφύτου εἰς τήν πίστιν. Διά τοῦτο, θεωροῦν ἀναγκαῖον νά ὑπογραμμίσουν, ἀφ' ἐνός ὅτι ὑπάρχει ἀναγκαῖος σύνδεσμος μεταξύ τῆς ὑπερτάτης ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, τό ὁποῖον διά τῶν τριῶν μυστηρίων πραγματοποιεῖ τήν πλήρη ἐνσωμάτωσιν τοῦ προσώπου εἰς τήν ζωὴν τῆς 'Εκκλησίας, τῆς ἀπαντήσεώς του καί τῆς ἀπαντήσεως τῆς κοινότητος εἰς τήν ὁποίαν ἀνήκει, ἀφ' ἐτέρου ὅτι ὁ πλήρης φωτισμός τῆς πίστεως δὲν εἶναι δυνατός εἰμὴ ὅταν ὁ νεοφύτος, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας, ἔχη λάβει τὰ μυστήρια τῆς χριστιανικῆς μύσεως.
- (53) Ἐπισημαίνεται τέλος ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τήν ὁποίαν αἱ δύο 'Εκκλησίαι μετέσχον ἀπὸ κοινῶν τῶν 879-880, καθώρισεν ὅπως ἕκαστος θρόνος διατηρήσῃ τὰ ἀρχαῖα ἔθνη τῆς παραδόσεώς του, τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ρώμης διατηρούσης τὰ ἴδια ἔθνη καί τῆς 'Εκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἑαυτῆς, καθὼς ἐπίσης καί τῶν θρόνων τῆς 'Ανατολῆς (cf Mansi XVII, 489 B).